

Foglalkoztatási kilátások a periférián

Periférikus helyzetű országunkban a foglalkoztatás jelentős részben a periféria helyzetét meghatározó centrum országok növekedésétől függ, hacsak a saját növekedésünket fel nem gyorsítjuk a belső erőforrásainkra támaszkodva. Ezt csak a vállalatszerkezet átalakításával érhetjük el. Mindössze néhány százalékkal kellene növelni a magyar középmező vállalatok súlyát, hogy foglalkoztatási gondjaink megoldódjanak, azaz megálljon a legvállalkozóbb szellemű honfitársaink külföldre áramlása és ne kelljen a közmunkát a jelenlegi ütemben bővíteni közpénzen. Ez kellene ahhoz, hogy a növekedésünk a fejlett világhoz közeledő konvergencia növekedési pályára állhasson.

A periférikus helyzet

Legelőször is a periférikus helyzet fogalmát kell megadni. Perifériális helyzetben az az ország van, amelyik nem, vagy csak kis mértékben maga határozza meg a helyzetét és az jelentős mértékben függ valamilyen centrum országtól, vagy centrum ország csoport helyzetétől¹. Magyarország esetében ez a helyzet. Az ország gazdasági növekedése a második világháború után alárendelődött a Szovjetunióhoz és az általa létrehozott gazdasági övezetnek, ma pedig jelentős mértékben függ az európai uniós centrum növekedésétől, különösen erősen a német növekedéstől². Egy jelentős magyar gazdaságtörténész az ország második világháború utáni fejlődését találóan a következő módon jellemezte: „Terelődött a perifériáról a perifériára”³. Természetesen egyetlen periférikus helyzet sem jelent abszolút gazdasági determinációt, ahogy egyetlen centrum pozíció sem jelent abszolút

¹ A periféria fogalmát Artner Annamária periféria fogalma alapján alakítottam ki. Meghivatkozott munkájának 84. és 152. oldalain ír erről. „Centrumon az olyan gazdaságokat értem, amelyek a többire erőteljesebben hatnak, mint azok rájuk (globális értelemben a 18-20 legfejlettebb ország). A periféria kifejezés általában a függő helyzetre utal. ... az alábbi perifériacsoportokat különböztetem meg. ...

- „Periféria” (vagy „globális periféria”): a leggyengébb gazdaságú fejlődő ... országok.
- „Félperiféria” ... : az az ország, amely függ és tőle is függnek.
- „Integrált félperiféria”: az EU-hoz 2004 után csatlakozott tagok, de hasonló helyzetű a NAFTA-ban részt vevő Mexikó is.
- „Integrált félperiféria”: az EU15-ök kevésbé fejlett tagjai.

Artner Magyarországot a 152. oldalon félperifériális helyzetű országgént jellemzi.

A periférikus helyzettel nagyon megfontolandó a Kennedy könyv öt évszázados elemzése. Segít abban, hogy természetes voluntarizmusunkat korlátozzuk.

² Távol áll tőlem, hogy egyenlőségjelet tegyek a Szovjetunió és az Európai Unió közé. A magyar történelemben azonban volt már arra példa, hogy egy hanyatló, megújulásra képtelen centrum szorításától megszabadultunk – ez volt az oszmán török birodalom – és betagozódtunk egy felemelkedő, ám sok szempontból nem a legkorszerűbb úton járó, súlyos ellentmondásokról terhelt centrum szövetségi rendszerébe – ez volt az Osztrák Császárság. A jelenlegi helyzet kísértetiesen hasonló és Magyarországnak látni kell, hogy egy leértékelődő, ütközőzónaként kezelt periféria részévé vált, ahol nagyon nagyra nő a nemzeti teljesítmény szerepe. Ahogy az Osztrák Császárság sem volt képes arra, hogy a hozzá fűződött reményeket beváltsa, úgy az Európai Unió sem fogja máról-holnapra megoldani a problémáinkat. Ezt a dilemmát annak idején a törökökkel való kokettálás sem tudta feloldani, de az a maradiság is súlyosbította a helyzetet, amelytől a magyar nemzet az Osztrák Császárság keretein belül oly sokáig képtelen volt megszabadulni. A jelenlegi helyzet adta lehetőségeket csak akkor tudjuk kihasználni, ha világosan látjuk a perifériális helyzetünket, melybe a történelmi örökség és a nagy hatalmi centrumok erőviszonyai juttatnak, illetve ha ennek a helyzetnek a hátrányait egy jelentős nemzeti teljesítménnyel ellensúlyozzuk.

³ Lásd Berend T. Iván 1999-es könyvét.

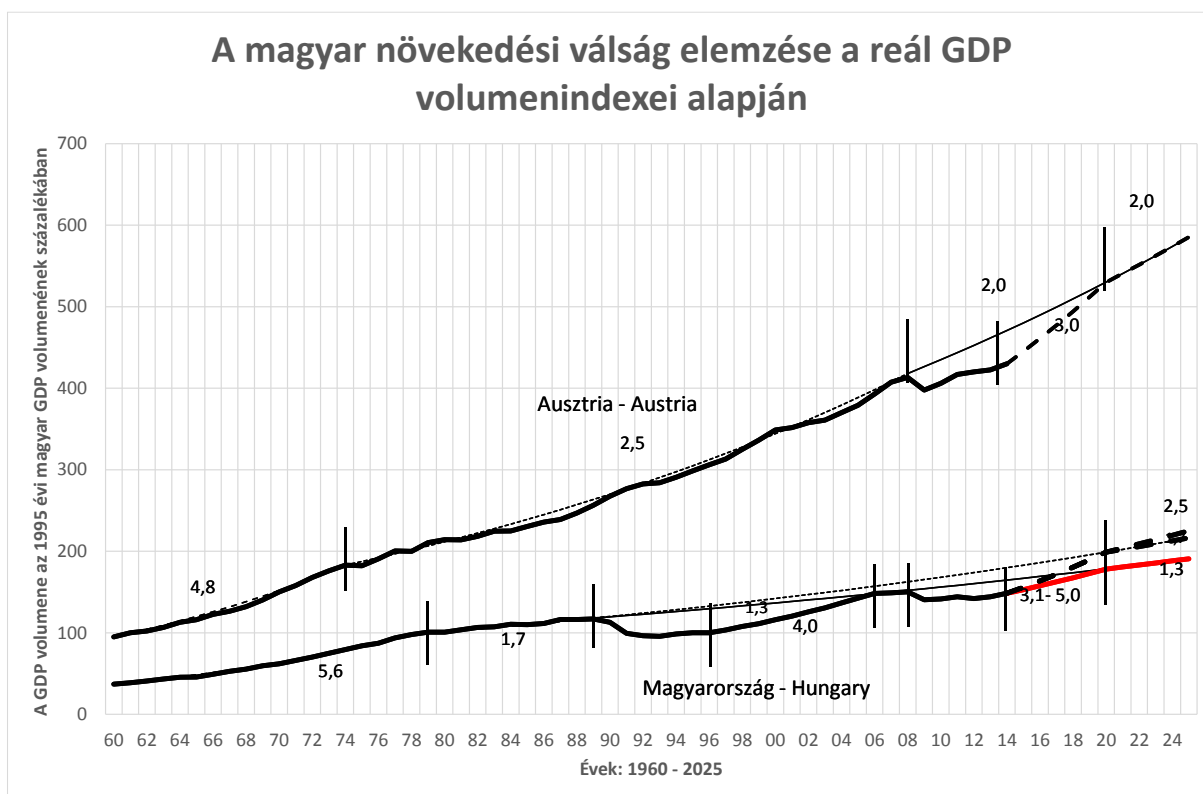
szabadságot. Ahogy Magyarország a KGST környezetben is tudott önállóan cselekedni, úgy erre most is szüksége van. A tanulmány ennek szükségességét és lehetőségeit vizsgálja.

A növekedési kilátások

A perifériális növekedésnek jó összefoglaló képét láthatjuk az 1. számú ábrán. Hasonlíthatnánk a magyar fejlődést más országok fejlődéséhez is, de felesleges. A perifériális fejlődés eredményét az osztrák magyar összehasonlítás tökéletesen összefoglalja⁴.

Ausztria megmenekült attól a gazdasági kötöttségtől, amelyeket a jaltai megállapodások következtében Kelet Európa nem tudott elkerülni. Magasabb gazdasági fejlettségről indulva, hatékonyabb gazdasági szövetségbe integrálódva jóval gyorsabban fejlődött és egy jelentős olló alakult ki Ausztria és Magyarország között. Az olló az 1989 évi rendszerváltás után sem zárult és ez a közel jövőben nem is várható.

1.számú ábra

Forrás: Az AMECO adatbázis, a KSH hosszú idősorai és a Magyarország nemzeti számlái, 1995-2013 c. kiadvány

Az 1. számú ábrán együtt látjuk az osztrák és a magyar gazdaság hosszútávú növekedését 1960 és 2014 között. Továbbá láthatunk egy kitekintést a 2025-ös évig.

⁴ Ezt a kijelentést az AMECO, a Világ Bank, az IMF és még számos más adatbázison végzett növekedési elemzésre alapozzuk. Tanulmányunk amúgy is bőven közöl kvantitatív elemzéseket bemutató táblákat. Ha minden ország és ország csoport növekedési tábláit bemutatnám, akkor az ábráktól egyetlen érdemi karaktert sem tudnék leüttni.

A vizsgált időhorizonton az osztrák gazdaság növekedési üteme két ízben lassult le. Először 1974-ben, majd 2009-ben. Az 1974-es lassulás beleillik abba az általános ütemlassulásba, amely 1973-tól minden fejlett országban végbement. Ausztria növekedése a korábbi átlagos 4,8 %-ról 2,5 %-ra lassult. Ez a II. világháború utáni helyreállítási periódusok végleges lecsengésének és az új világgazdasági rend kialakulásának volt köszönhető.

Fontosabb a második lassulás, amelyet a 2008-ban kirobbant nemzetközi pénzügyi válság idézett elő. Ez ugyancsak minden fejlett országban bekövetkezett. Ausztria kis nyitott gazdasága megérezte ezt az általános visszaesést és lassú az a folyamat, melynek során az ország új hosszú távú növekedési üteme kialakul. A jelek alapján a helyreállítási folyamatnak még csak a kezdetén van.

Helyreállítási folyamaton azt értjük, amikor egy ország növekedési üteme a visszaesés, vagy stagnálás után hirtelen felgyorsul és az ország mindaddig ezzel a kivételesen nagy ütemmel fejlődik, amíg el nem éri azt a pontot, ahová a visszaesés, vagy stagnálás nélkül, a korábbi ütemmel jutott volna el. Általában e pont elérésekor az ütem a fellendülés üteméhez képest lelassul. Nagy kérdés, hogy milyenre. Általában a válság előtti ütem áll helyre, de annak mind gyorsulásra, mind lassulásra van nemzetközi példa.⁵

Az osztrák gazdaság versenyképessége lényegesen nagyobb, mint a magyaré és a korábbi átlagos 2,5 %-os hosszú távú ütem elérése, mellyel 1974 és 2008 között fejlődött, egyelőre nem sikerül neki. Ahhoz, hogy 2020-ra azt a szintet elérje, amely ehhez az ütemhez tartozik, legalább 3%-os átlagos növekedési ütemet kellene elérnie 2014 és 2020 között. Ekkor jutna el az osztrák GDP 2020-ban arra a szintre, amelyet akkor ért volna el, ha a pénzügyi világválság nem következett volna be. Ugyanakkor egyáltalán nem biztos, hogy a jövőben a korábbi 2,5 %-os hosszú távú ütemmel fog fejlődni. Várható, hogy ez az ütem egy 2 %-körül értékre mérséklődik. Ennél nagyobb növekedés feltételei jelenleg az osztrák gazdaság esetében nem láthatóak. A korábbi 2,5 %-os átlagos növekedési ütem eléréséhez a világgazdaság növekedésének egy jelentős felgyorsulására lenne szükség, aminek a jelei jelenleg nem láthatók.

A magyar gazdaságnak egy ideig sikerült függetlenednie az 1973 évi általános ütemlassulástól. GDP-je 1979-ig 5,6 %-kal nőtt, ami gyorsabb volt az osztrák növekedési ütemnél. Ez azonban csak egy ideig sikerült⁶. 1979 után nálunk is lelassult a növekedési ütem és a lassulás lényegesen nagyobb mértékű volt, mint Ausztriában. A korábbi 5,6 %-os ütem 1,7 %-ra mérséklődött. A két ország növekedése között kialakult olló egyben a társadalmi berendezkedések közötti ollót tükrözte és többek között ez vezetett a rendszerváltáshoz. Ez a magyar növekedést 1989-ben megtörte és egy hat éves visszaesést és stagnálást eredményezett.

Ebből a gödörből 1996 után indultunk el felfelé nagyon kemény megszorítási intézkedések hatására⁷. Ekkor beindult egy helyreállítási periódus átlagos évi 4%-os növekedési ütemmel, ami 2005 után véget ért és a gazdaság hosszú távú növekedési üteme a korábbinál alacsonyabb növekedési ütemre állt be, évi 1,3 %-ra. Ezt az ütemlassulást az ábrán két trendvonal jelzi. A szaggatott trendvonal jelzi az 1979-1989-es időszak trendjét. Értékei azt mutatják, hogy miképpen alakult volna a magyar GDP, ha nem lett volna rendszerváltás, és ha ennek a korábbi időszaknak a növekedése fenntartható lett volna. A

⁵ A helyreállítási periódusok elméletét Jánossy Ferenc alkotta meg A gazdasági fejlődés trendvonala és a helyreállítási periódusok című könyvében, Magvető Könyvkiadó, Budapest. 1975. Tanulmányunk a helyreállítási periódusok elméletét csak felhasználja, de nem tárgyalja.

⁶ Erről ugyancsak a Berend T. tanulmány közöl fontos részleteket.

⁷ Ezekért a megszorítási intézkedésekért, melyeket Bokros Lajos akkori pénzügyminiszter nevéhez fűződően „Bokros csomagnak” neveznek azóta is, a választók megbüntették az intézkedést felvállaló politikusokat és ennek máig és érezhető következményei vannak a magyar belpolitikában.

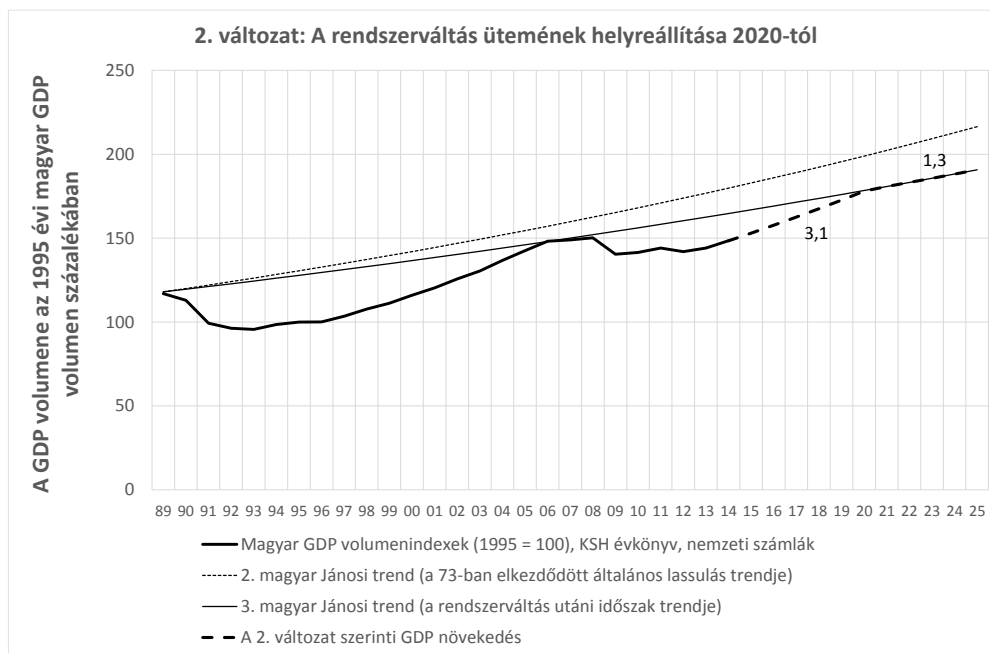
vékony folytonos vonal pedig a rendszerváltás után kialakult trendet mutatja. Ez a trend az osztrák trendtől a maga 1,3 %-os értékével még jobban elmarad⁸. **Ennek a hosszú távú ütemlassulásnak mély okai vannak, melyekre a tanulmány második felében igyekszünk választ adni.**

Mindezek figyelembe vételével Magyarország 2014 utáni növekedésénél négy fajta növekedési variáns jöhet szóba (legalább is a politikai küzdelmek során – kimondva, vagy kimondatlan - ezen négy variáns lesz napirenden).

1. változat: stagnálás, amikor is nincs jelentős gazdasági növekedés (remélhetően ez csak egy elméleti változat, lekerül a napirendről és nem kell vele komolyan foglalkozni).
2. változat: a rendszerváltás után kialakult 1,3 %-os hosszútávú ütem helyreállítása.
3. változat: az 1979-1989-es időszak 1,7 százalékos hosszútávú ütemének helyreállítása és végül
4. változat: az 1979-1989-es időszak 1,7 százalékos hosszútávú üteméhez képest egy gyorsuló hosszútávú ütem megalapozása, amely egy konvergencia alapjait teremtené meg az osztrák gazdasághoz és a fejlett világhoz.

A 2. változat látható a 2. számú ábrán.

2.számú ábra

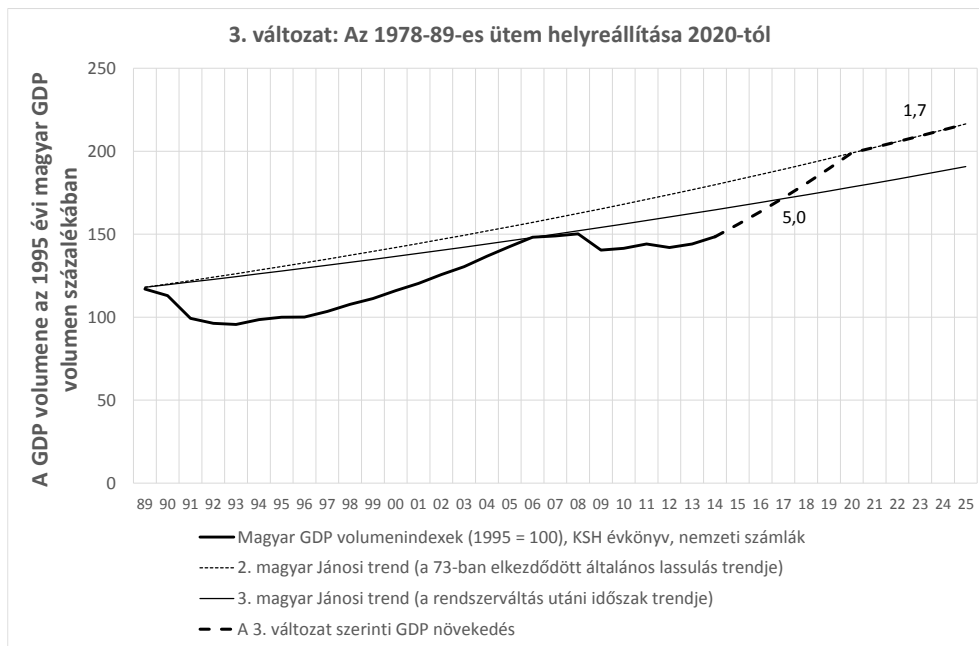

Forrás: saját előrejelzés

Itt azt feltételezzük, hogy a GDP növekedése 2020-ig átlagosan 3,1 %-kal nő, majd amikor eléri a rendszerváltás utáni időszak trendvonalát, beáll az átlagos évi 1,3 %-ra.

⁸ 2010-ben. korábbi tanulmányunk írásakor- Boda-Virág: Ütemvakság - méréseink azt mutatták, hogy a rendszerváltás utáni hosszú távú növekedés az 1996. évi helyreállítási periódus után a rendszerváltást megelőző időszak ütemére állt vissza. Időközben azonban a KSH megújította nemzet számláit és a 2013 után publikált 1995-2013-as idősorokban majdnem egy százalékot „lenyelt”. Ennek fényében már nem mondhatjuk, hogy a jelzett helyreállítási periódus visszaállította a rendszerváltás előtti növekedési ütemet. A rossz hír az, hogy ez az ütem a korábbinál egyelőre alacsonyabb. Adósak vagyunk még azzal az eredménnyel, amit társadalmi berendezkedésünk korszerűsítésétől joggal elvárhatunk. A hosszú távú növekedési ütem csökkenése arra utal, hogy az átalakítás még befejezetlen, és nem tudta az országot sem a rendszerváltás előttinél gyorsabb, pláne a fejlett országokkal konvergáló pályára állítani.

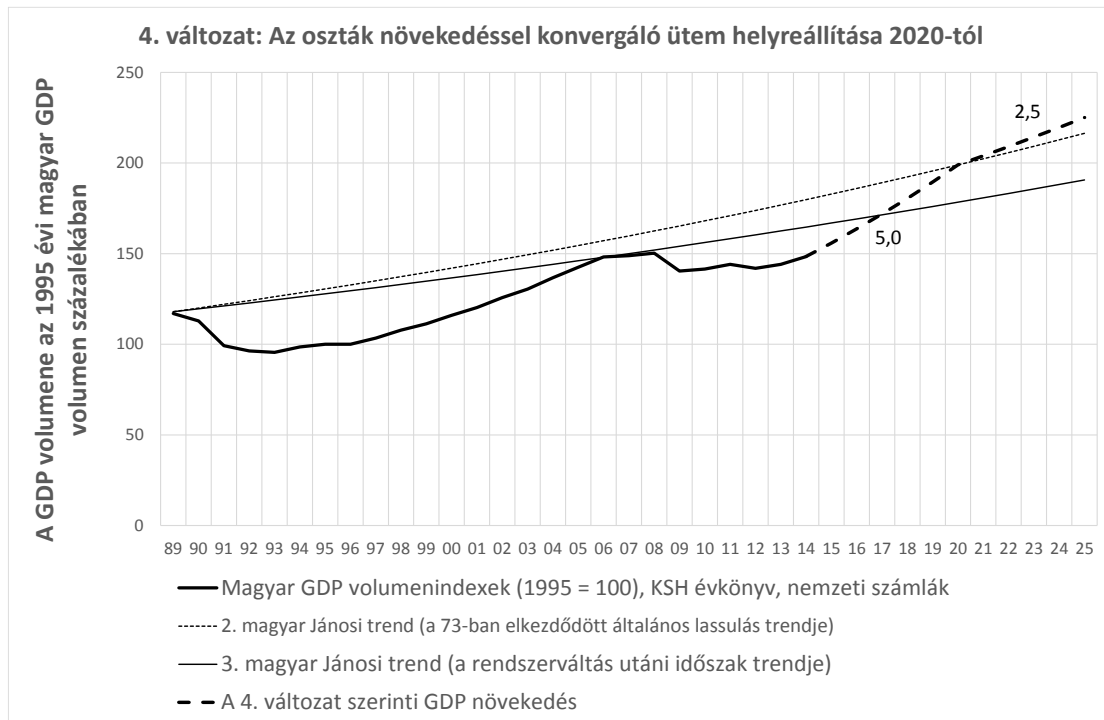
3.számú ábra

Forrás: saját előrejelzés

A 3. változat látható a 3. számú ábrán. Itt azt feltételezzük, hogy a GDP növekedése 2020-ig átlagosan 5,0 %-kal nő, majd amikor eléri az 1979-1989-es időszak trendvonalát, beáll az átlagos évi 1,7 %-ra.

4.számú ábra

Forrás: saját előrejelzés

Persze legjobban a 4. változatnak örülnénk, amikor a 2020-ig évi átlagban 5 %-kal növekvő GDP nem 1,7 %-ra, hanem a társadalmi berendezkedés hatékonyabbá válása miatt annál nagyobb, egy konvergenciát biztosító 2,5 %-ra állna be. Ez látható a 4. számú ábrán.

Növekedésünk jelenleg egy tartós válság után kezdeti megélnkülést mutat. Legjobb tudásunk alapján azonban **2020-ra legfeljebb a 2006 évi növekedés helyreállítását lehet prognosztizálni**, melynek pontos pályája a 2. számú ábrán látható. Ennél nagyobb növekedésnek jelenleg még nem láthatók a stabil feltételei. A valós növekedés pályája valahol az 1. változat nulla növekedése és a 2. változat szerinti növekedés között lesz. Talán túl lakónikusnak és megalapozatlannak tűnik ez a megállapítás, de hamarosan érdemben is bizonyítani fogom, hogy a magyar gazdaságban – a jelenlegi működés változatlanágát feltételezve –nincsenek meg a feltételei egy 2 százalékosnál jelentősen nagyobb növekedésnek.

A perifériális helyzet a történetben egyértelműen nyomon követhető. 1989-ig egy hosszútávon fenntartható fejlődésre képtelen centrum és az ezzel összefonódó magyar politikai és ideológiai vezetés akadályozta a hatékony növekedést. 1989 után ez a helyzet megváltozott, de mire az ország betagozódott egy fejlettebb centrum országcsoporth munkamegosztásába, pont annak válsága döntötte romba a növekedését. Nagyon fontos, hogy ennek a növekedési válságnak nem 2009-ben fellépett belső okai vannak. Az okok már 2009 előtt is megvoltak és mérhetően jelentkeztek a helyreállítási periódus befejeződésében, a korábbinál alacsonyabb ütemre való beállításában. Sajnos ennek a magyar politikai vezetés azóta sem szentel megfelelő figyelmet és a lassulás, valamint az alacsony növekedési ütemet csak a párpolitikai küzdelmek prizmaín keresztül nézi. Emiatt további fontos kérdés, hogy növekedési válságunk kialakulásában mi a magyar vezetés igazi szerepe⁹.

A foglalkoztatási kilátások

A GDP önmagában azonban csak részben írja le az elmúlt időszak fejlődését. Az átalakulás árát, a legnagyobb transzformációs veszteséget szemléletesebben láthatjuk az 5. számú ábrán.

A GDP növekedésének függvényében a foglalkoztatás négy periódusát különböztethetjük meg. 1989 előtt az ország ragaszkodott a teljes foglalkoztatás fenntartásához, ami 5 és fél millió ember foglalkoztatását jelentette. Ez 1989-től fenntarthatatlannak bizonyult és hét év alatt jóval 4 millió alá csökkent. A transzformációs ár egyértelmű: másfél millió ember kiszorult a munka világából. Megjelent a korábban ismeretlen munkanélküliség és megnőtt az inaktivitás, vagy legalább is azok száma, akiknek a megélhetési forrásairól kevés biztosat tudunk. A tragédiát az akkori politikai vezetés igyekezett mérsékelni egy előre hozott nyugdíjzással, de ez csak részben enyhítette a feszültségeket.

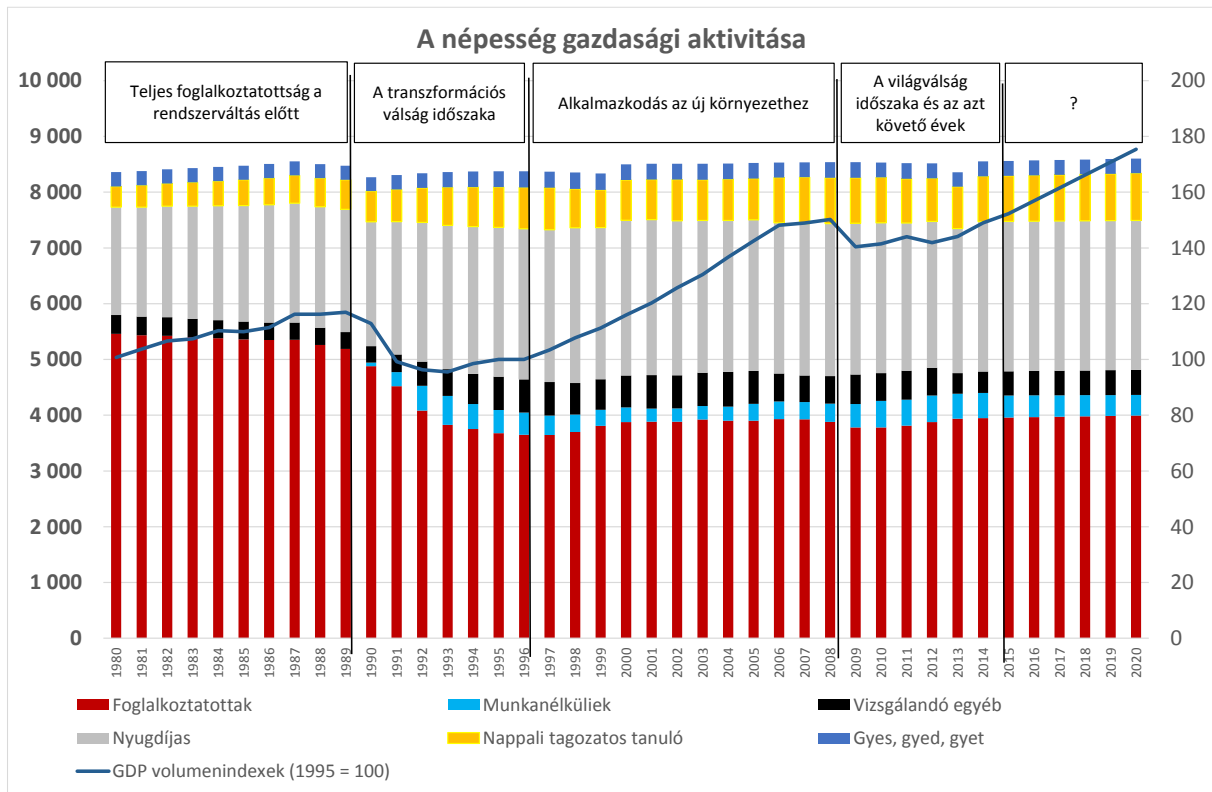
1996 után megindult az ország alkalmazkodása az új gazdasági környezethez. A GDP növekedési üteme fellendült, ami a foglalkoztatás enyhe növekedését, a munkanélküliség csökkenését hozta. Az inaktivitás azonban sokáig magas maradt. A megújulás ezt a népességet az inaktívák nem megfelelő szakképzettsége miatt nem tudta felszívni.

Ezt a kétségtelenül pozitív változást a 2008 után kibontakozó pénzügyi világválság újra megakasztotta. A foglalkoztatás csökkent, a munkanélküliség újra felszökött, ellenben az inaktivitás lassan apadni kezdett. Az ábrán jól látható, hogy a nappali tagozatos tanulók száma az egész időszak folyamán állandóan nőtt és a képzettségi szint ezen emelkedése beleharapott az inaktivitás sötét tömbjébe.

⁹ Ezzel kapcsolatban az Acemoglu-Robinson, a Mong, az Oplatka, a Tömpe és a Yifu Lin-Fang Cai – Zhou Li monográfiák mondanak sokat és komoran jelzik a magyar elit felelősségét mind a rendszerváltás előtt, mind az után.

Nagy kérdés, hogy a foglalkoztatás, a munkanélküliség és elsősorban az inaktivitás a jövőben miként fog alakulni. A tanulmány elsősorban erre koncentrálna.

5.számú ábra

Forrás: A KSH munkaerőmérlege, az MTA Munkaerőpiaci tükör c. kiadványa

A népesség gazdasági aktivitását látjuk a bal oldali tengelyen ezer főben, míg a GDP növekedésének volumenindexeit a jobb oldali tengelyen százalékban. Ez a GDP index görbe ugyanaz, mint amit az 1. számú ábrán láttunk a 2. számú változat szerint. Meredekebbnek tűnik, mert önmagában áll. Az osztrák gazdaság nagyobb teljesítménye nem laposítja le.

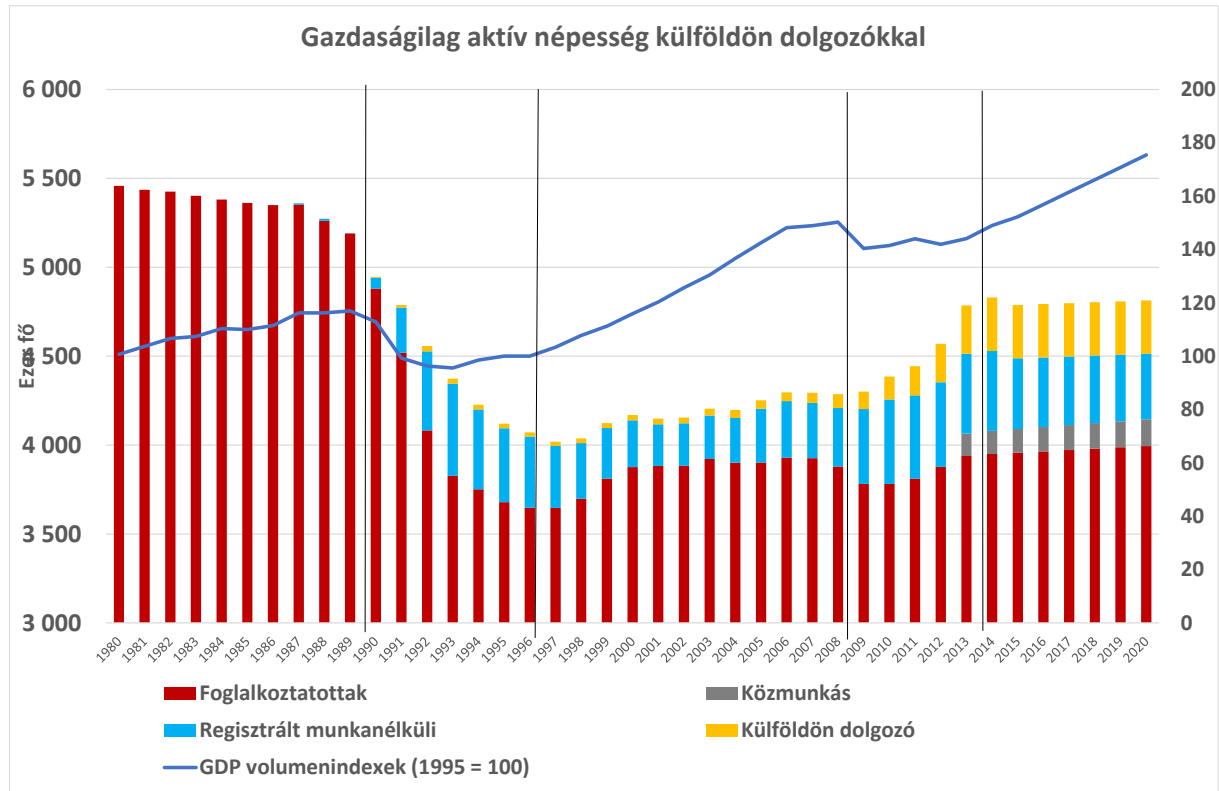
Az jól látható, hogy a kordkedvezményes nyugdíjazás kifut, de a Magyarországra is jellemző kedvezőtlen demográfiai folyamatok miatt a nyugdíjasok masszív tömbje nem szorul vissza. Az anyasági támogatásban részesülők aránya sajnos az alacsony gyermekvállalási hajlandóság miatt konstans. Örvedetes, hogy a nappali tagozatos tanulók száma nő, de mint ahogy az mindjárt látni fogjuk, ez egy újabb kedvezőtlen folyamatnak lesz a nyitánya.

Az 6.ábrán láthatjuk az új jelenségeket. Megindult a képzetebbé vált munkaerő külföldre áramlása és a közmunka, az új csodafegyver, melyet a magyar politikusok a munkanélküliség csökkentésére kitaláltak. Mind a kettő alkalmas az inaktivitás csökkentésére, különösen akkor, ha a közmunka kényszer elemeket is tartalmaz. A fő probléma azonban az, hogy ezek egyikének sem lehet igazán örülni, mivel

- a külföldre távozók csak akkor jelentenek az országnak előnyt, ha vissza is jönnek,
- a közpénzen foglalkoztatott közmunkások nem jelentenek termelékeny foglalkoztatást és

- a fő probléma megmarad: az elsődleges munkaerő kereslet, az igazi értelemben vett foglalkoztatás nem nő kielégítő mértékben még akkor sem, ha a GDP növekedése fellendül.

6.számú ábra

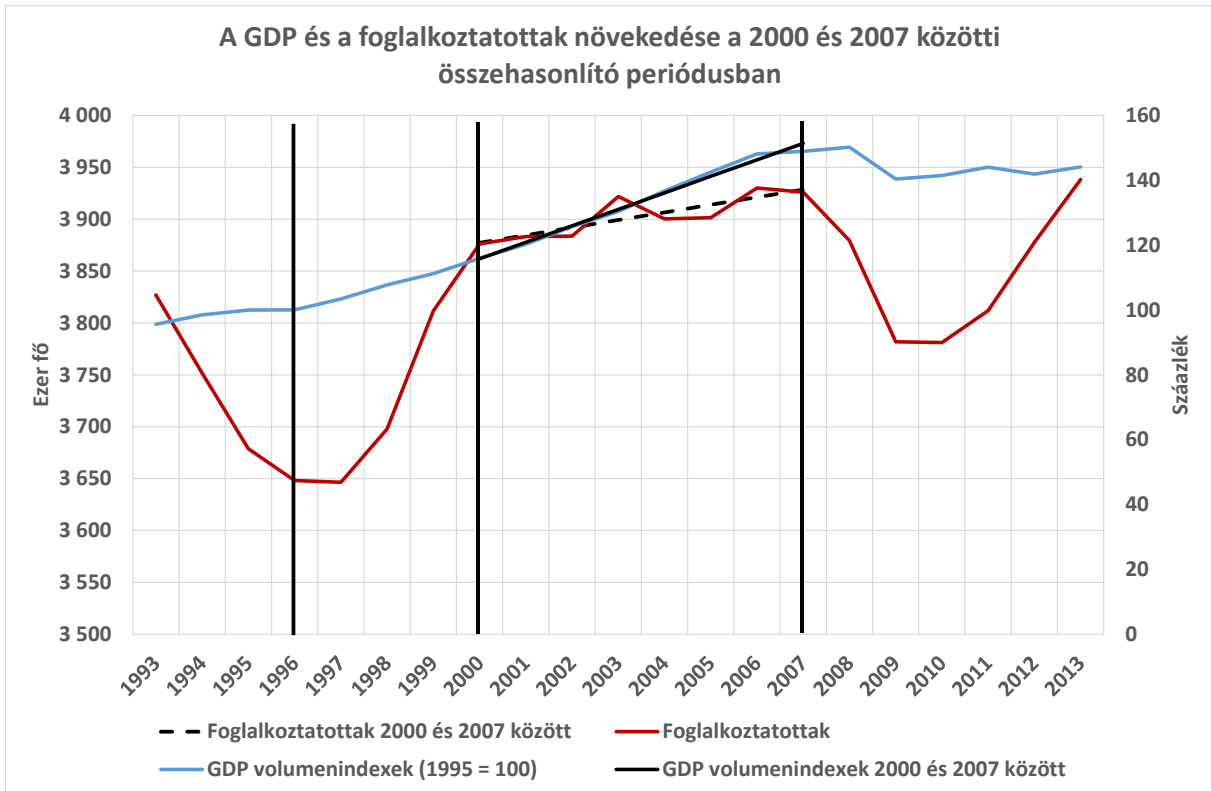
Forrás: A KSH munkaerőmérlege, az MTA Munkaerőpiaci tükör c. kiadványa

Ez utóbbit bizonyítani is tudjuk. A 7. számú ábrán jól látszik, hogy amikor a GDP növekedési üteme lehanyaglik, akkor a foglalkoztatás visszaesik. Azokban az időszakokban tehát, amikor a gazdasági növekedést valami megzavarja, nincs tiszta képünk a GDP és a foglalkoztatás viszonyáról. A rendszerváltást követően csak egy ilyen időszak volt, amikor mind a GDP, mind a foglalkoztatás nőtt, a 2000-2007-es időszak. Ekkor a GDP volumen átlagosan 4 százalékkal nőtt, a foglalkoztatás azonban a termelékenység növekedése miatt csak 0,2 százalékkal. Emiatt a foglalkoztatás szaggatott trendje kevésbé meredek a GDP folytonos fekete vonalú trendjéhez képest.¹⁰

Ennek szomorú az üzenete: ha valami mást nem csinálunk, akkor, ha a GDP növekedése el is éri a korábbi szintet, az elsődleges foglalkoztatás nem fog érzékelhetően fellendülni és nagy valószínűséggel a 8. számú ábrán láthatóan alakul. Az ábrába berajzolt fekete trendvonal a magyar foglalkoztatás trendvonala „egészségesebb” növekedés esetén. Ezt a korábbi teljes foglalkoztatás elfedte. A rendszerváltás után azonban láthatóvá vált. Ez a vonal önmagától nem emelkedik 4 millió fölé és akkor mire jöhetnének vissza a külföldre távozottak?

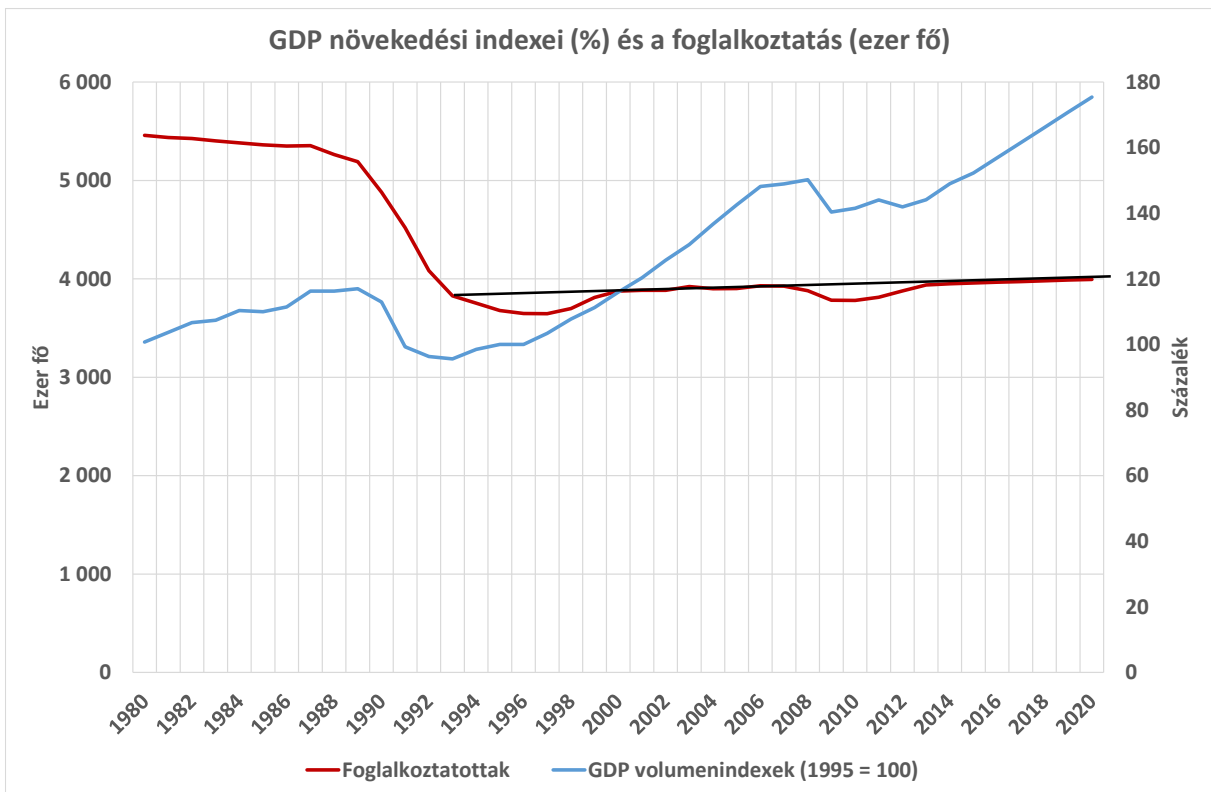
¹⁰ Ha nagyon szigorúak akarunk lenni, akkor a két kategória együttmozgásának megfigyelésére még ez az időszak sem nyújt igazán megbízható támpontokat, hisz az időszak első fele egy helyreállítási periódus volt és mind a GDP növekedési ütem, mind a foglalkoztatási szint éppen a hosszútávú növekedési ütemére készült beállni, amikor a nemzetközi világválság megzavarta a folyamatot.

7.számú ábra

Forrás: A KSH munkaerőmérlege, az MTA Munkaerőpiaci tükör c. kiadványa

8.számú ábra

Forrás: A KSH munkaerőmérlege, az MTA Munkaerőpiaci tükör c. kiadványa

Mostantól az a fő kérdésünk, hogy lehet-e valami mást csinálni. Ha igen, mit és az alkalmas-e arra, hogy perspektívát jelentsen a külföldre távozottaknak a hazatéréshez és lehetővé teszi-e, hogy a munkanélküliség problémáját ne olyan rendkívül problematikus eszközzel kezeljék, mint a közmunka és ez a jelenség visszaszorulhasson az őt megillető mértékre.

A GDP növekedés, a foglalkoztatás és a vállalatok tevékenysége

A kérdés további vizsgálatához szükségünk lesz egy olyan termelési függvényre (modellre), amely a GDP, vagy más néven a hozzáadott érték¹¹ termelését és a létszámot vállalatonként összekapcsolja¹².

A GDP, vagy annak vállalati megfelelője, a hozzáadott érték nem önmagában létezik, hanem azt a vállalatok termelik. A foglalkoztatás sem önmagában van, hanem a foglalkoztatott belép a vállalatba, vagy más termelő egységbe és ott termel hozzáadott értéket. Ennek rendszerét ábrázoljuk egyszerűsítetten az 1. számú táblázatban.

Maga a táblázat egyszerű, de kitöltéséhez össze kell állítani egy nemzeti eredménykimutatást, amit össze kell harmonizálni a vállalati eredménykimutatásokkal¹³. Ennek a munkának még nem vagyunk a végén, de becsléseink megbízhatóaknak tekinthetők.

¹¹ Fontos megemlíteni azt a tételt, hogy a vállalatok és más termelő egységek által megtermelt hozzáadott érték a GDP megtermelését jelenti. Ez azért nem közismert, mert amikor a GDP-ről beszélünk, többnyire annak a felhasználására gondolunk (fogyasztásra, beruházásra, exportra, stb.).

¹² Ez egyelőre egy nagyon primitív termelési függvény. Ez a tanulmány egy tervezett cikksorozat első része és a csatlakozó tanulmányokban a termelési függvényünk lényegesen komplexebb lesz építve Aubert, Berg, Beveren, Boda (2008), Dejuan, Edvinson, Halmai, Hámori-Szabó, Keen. Papp, Sveiby Syverson és Schumpeter tanulmányaira.

¹³ A Nemzeti Számlák c. KSH kiadvány évről évre összeállítja a nemzeti elszámolások integrált számlái című táblázatát, mely áll a termelési számlából, a jövedelmek keletkezése számlából, az elsődleges jövedelmek elosztása számlából, a jövedelmek másodlagos elosztása számlából, a jövedelmek újraelosztása számlából, a jövedelmek felhasználása számlából, a tőkeszámlából és pénzügyi számlából. Ezen táblázatok idősorából állítottuk elő az általunk „nemzeti eredménykimutatásnak” nevezett táblázatot. Ez levezeti a legfőbb jövedelemtulajdonosok nettó pozícióit, ami vagy nettó hitelfelvevői, vagy nettó hitelnyújtói lehet. A jövedelemtulajdonosok a nem pénzügyi vállalatok, a pénzügyi vállalatok, a kormányzat, a háztartások, a háztartásokat segítő non profit szervezetek és a külföld. A vállalatok nettó pozícióját a következőképpen kapjuk meg:

1. A vállalatok kibocsátásából levonjuk a folyó termelő felhasználásukat. Ekkor megkapjuk az általuk termelt GDP-t (1. fedezetet, vagy nemzeti gross margint).
2. Utána levonjuk az állóeszköz felhasználást, a képzett amortizációk összegét. Ezzel a nettó hozzáadott értékhez jutunk (2. fedezet).
3. Ezt követően kifizetjük a munkát és a termékadókat. Ezek levonása után kapjuk a nettó működési eredményt (3. fedezet, vagy nemzeti működési eredmény - (operating profit)).
4. Következőben az adott és kapott tulajdonosi jövedelmekkel számolunk el. Ezek egyenlegének levonása után kapjuk az elsődleges jövedelmek egyenlegét, a 4. fedezetet (nemzeti adózás előtti eredmény).
5. Utána adózunk és levonjuk az egyéb jövedelemtranszferek egyenlegét. Ezzel jutunk a rendelkezésre álló jövedelmekhez, 5. fedezethez.
6. Ez után jön egy nagyon fontos lépés: a képzett amortizációt hozzáadjuk az előző fedezethez, a tényleges beruházást pedig levonjuk. Gyakorlatilag itt használtuk fel a korábban képzett amortizációt, mint forrást. Mindezt korrigáljuk még néhány tényezővel (készletváltozás, tőketranszferek egyenlege) és így jutunk a nettó pozícióhoz (8. fedezet).

1.számú táblázat

A magyar vállalatok hozzáadott érték termelése és létszám felhasználása 2008 és 2013 között

A számításaink vállalati modellje

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1 Vállalatok/ ¹ száma (ezer db.) - input	348	347	349	348	352	348
Vállalatok megoszlása (%) - input						
2 mikró (0-9 fő)	91,9	92,0	92,2	92,2	92,5	92,4
3 kis (10-49 fő)	6,5	6,4	6,3	6,2	6,0	6,1
4 közép (50-249 fő)	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
5 nagy (250 fő fölött)	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
6 Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vállalatok száma (ezer db.) - Vállalatok száma összesen * megfelelő megoszlási viszonyszám						
7 mikró (0-9 fő)	319,7	319,6	321,5	321,4	325,2	321,2
8 kis (10-49 fő)	22,5	22,2	21,9	21,6	21,1	21,2
9 közép (50-249 fő)	4,5	4,5	4,5	4,5	4,6	4,5
10 nagy (250 fő fölött)	1,1	1,0	0,9	0,9	0,7	0,7
11 Összesen	347,8	347,4	348,8	348,4	351,6	347,6
Egy vállalat által megtermelt hozzáadott érték (Millió Ft) - input						
12 mikró (0-9 fő)	9	9	10	10	11	10
13 kis (10-49 fő)	123	130	135	142	145	155
14 közép (50-249 fő)	743	770	792	819	837	872
15 nagy (250 fő fölött)	10 850	11 321	11 891	12 362	13 030	13 305
16 Összesen	60 757	60 573	59 378	58 683	55 816	56 641
Egy vállalat által foglalkoztatott létszám (fő) - input						
17 mikró (0-9 fő)	2	2	2	2	2	2
18 kis (10-49 fő)	21	21	21	21	21	21
19 közép (50-249 fő)	100	101	101	101	101	101
20 nagy (250 fő fölött)	888	886	890	889	898	886
21 Összesen	7	7	7	6	6	6
A vállalatok által termelt hozzáadott érték (Mrd. Ft) - vállalatszám * egy vállalat által termelt hozzáadott érték						
22 mikró (0-9 fő)	2 842	2 877	3 108	3 142	3 577	3 212
23 kis (10-49 fő)	2 769	2 891	2 951	3 066	3 059	3 287
24 közép (50-249 fő)	3 362	3 478	3 593	3 709	3 825	3 940
25 nagy (250 fő fölött)	12 160	11 800	11 060	10 528	9 162	9 250
26 Összesen	21 133	21 045	20 711	20 445	19 622	19 689
A vállalatok által foglalkoztatott létszám (ezer fő) - vállalatszám * egy vállalat által foglalkoztatott létszám						
27 mikró (0-9 fő)	576	575	579	578	585	578
28 kis (10-49 fő)	472	467	458	453	439	443
29 közép (50-249 fő)	454	454	457	457	463	458
30 nagy (250 fő fölött)	995	924	828	757	631	616
31 Összesen	2 496	2 420	2 321	2 245	2 118	2 095
32 Háztartások/ ² által termelt hozzáadott érték (Mrd.Ft.)	4 393	4 181	4 158	4 372	4 377	4 464
33 A háztartások által foglalkoztatott létszám (fő)	1 384	1 362	1 460	1 580	1 760	1 843
34 Külföld/ ³	3 900	3 966	4 171	4 237	4 590	4 719
35 Nemzetgazdasági GDP folyó áron (Mrd. Ft.)	29 426	29 192	29 040	29 054	28 589	28 872
36 Árindexek (2013 = 100)	94	103	103	103	105	100
37 Nemzetgazdasági GDP 2013 évi áron (Mrd. Ft.)	31 166	28 302	28 153	28 101	27 250	28 872
38 GDP volumenindexek (2008 = 100)	100	91	90	90	87	93
39 Az összes foglalkoztatott (fő)	3 880	3 782	3 781	3 826	3 878	3 938

Megjegyzés:

¹ Vállalatok alatt a nem pénzügyi vállalatok, a pénzügyi vállalatok és a kormányzat vállalatait értjük.

² Háztartások alatt a háztartásokat és a háztartásokat segítő non profit intézményeket értjük.

³ A külföldi szektor a rezidens és a nem rezidens egységek közötti gazdasági műveletek bemutatására szolgál.

A matematikai jelöléseket szeretném minimalizálni. Ezért választottam modellünk bemutatására a táblázatos formát. A táblázatban sötétebbre színeztem az input cellákat. Vegyük őket sorra!

1. A vállalatok számát a NAV társasági adóbevallásaiból vettem¹⁴. Az adott években ennyi vállalat töltött ki társasági adó bevallást.¹⁵ Ezek a vállalatok a GDP 70 százalékát termelik. A továbbiakban mindig erről a vállalati kőről beszélek, ha a „vállalatok” kifejezést használom.
2. A társasági adóbevallások tartalmazzák a teljes mérlegbeszámolót és a vállalati létszámot is. A jelentett létszám adatok alapján lekérdezhettem, hogy hány vállalat tartozik az EU mikro, kis, közepes és nagyvállalati létszám kategóriáiba. Kiszámítható, hogy ezek együtt mekkora létszámot jelentettek és mekkora hozzáadott értéket termeltek. A hozzáadott értéket a bevételek és az anyag- és anyagjellegű ráfordítások különbségeként határoztuk meg.
3. Az 1. számú táblázat 2-6 sorában lévő arányszámokat a vállalati kategóriákba sorolt vállalatok száma alapján számítottuk.
4. A vállalati kategóriák összlétszámát, illetve összes hozzáadott értékét a kategória vállalatszámával elosztva kaptam meg az 1. számú táblázat 12-16, illetve 17-21-es sorainak fajlagosait.
5. A GDP termelésének további fontos adatait, így a háztartások és a háztartásokat segítő non profit intézmények hozzáadott érték termelését, valamint a külfölddel való elszámolások adatait a nemzeti számlák integrált számláiból számítottam ki¹⁶.
6. Minden további adat számított adat.
 - a. A vállalatok száma az összes vállalatszám és az adott kategória megoszlási százalékának szorzata.
 - b. A vállalatok által megtermelt hozzáadott érték az adott kategória vállalatszámának és hozzáadott érték termelési fajlagosának a szorzata.
 - c. A vállalat által foglalkoztatott létszám az adott kategória vállalatszámának és foglalkoztatott létszám fajlagosának a szorzata.
7. A nemzetgazdasági hozzáadott érték, vagy GDP egyenlő a vállalatok által termelt hozzáadott érték, a háztartási szektor által megtermelt hozzáadott érték és a külföld által megtermelt GDP összegével.
8. Feltételeztem, hogy nemzetgazdasági foglalkoztatottak száma a vállalatok által foglalkoztatottak és a háztartások és a háztartásokat segítő non profit intézmények által foglalkoztatottak létszámával egyenlő.

Az 1. számú táblázat igen sokat elárul a magyar gazdaság problémáiról és foglalkoztatási nehézségeiről. Látható, hogy a társasági adóbevallást kitöltő termelő vállalatok zöme, 93 százalékuk a mikro kategóriába esik, 5 százalékuk kis vállalat és mindössze 1,8 százalékuk közép vállalat¹⁷. Végző eredőként az átlagos vállalatméret létszámban kifejezve 6 fő. A vállalati szerkezet és a vállalati foglalkoztatási fajlagosok nem változnak. A termelékenység és az árszínvonal növekedése következtében a hozzáadott érték termelési fajlagosok lassan nominálisan évi 3,2 százalékkal - nőnek. Azt, hogy ez miért probléma, azt a 9-11-es ábrák érzékeltetik.

¹⁴ Forrás: A társasági adóbevallások adatbázisa, melyet egy a NAV és a Budapesti Corvinus Egyetem között kötött szerződés alapján kutatási célra minden évben megkapunk.

¹⁵ A vállalatok száma ennél lényegesen több, úgy 650-700 ezer körül mozog. Ezeknek legalább a fele nem tölt ki társasági adóbevallást. Zömük teljesítménye a háztartási szektorban jelentkezik. A magyar vállalkozások sajátosságaival, azon belül a KKV-k jellemzőivel részletesen foglalkoznak a Lukács, Palócz, Papanek, Pitti és Román tanulmányok.

¹⁶ Forrás: Magyarország nemzeti számlái, 1995-2013.

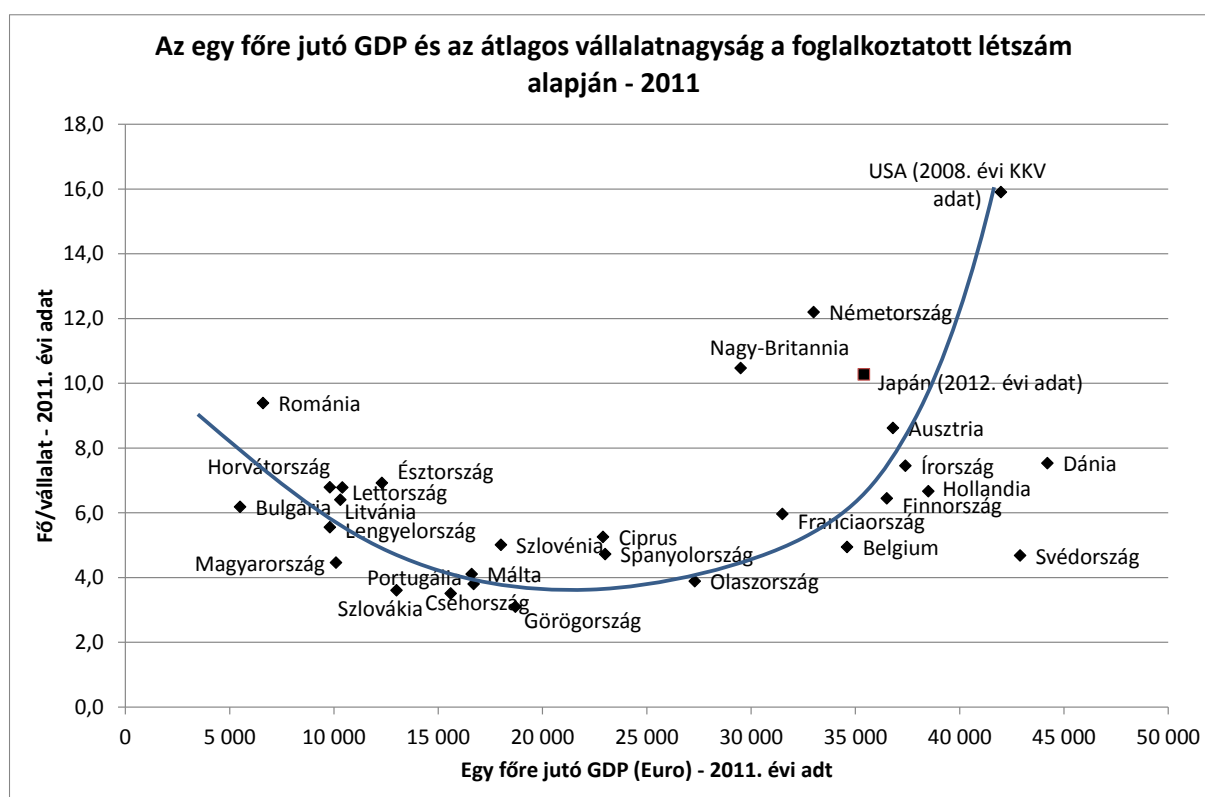
¹⁷ Ne feledjük, hogy az általunk vizsgált vállalati kör csak a teljes magyar vállalati populáció fele és az általunk nem vizsgált vállalatok zöme is mikro vállalkozás. Emiatt a mikro vállalkozások valós súlya a magyar gazdaságban ennél jóval nagyobb.

A 9. számú ábrán jól látható a román, a bolgár és néhány balti állam vállalatmérete, mely a korábbi szocialista vállalatszerkezet sajátosságait tükrözi. Ezt a mesterségesen megnövelt nagyvállalatok túlsúlya, valamint a mikro és kisvállalkozások alacsony súlya jellemzett¹⁸. A fejlettebb rendszerváltó országok ezt a struktúrát lebontották. Ezzel az átlagos vállalatméretük az 5-6 fő körüli szintre csökkent, ami a dél-európai periféria szintje és fele a legfejlettebb uniós tagállamok átlagos vállalatméretének.

Ez a fejlődés kettős hatású.

1. Egyrészt leépítette az kapun belüli munkanélküliséget és az ezzel járó alacsony termelékenységű foglalkoztatást, valamint a vállalati termelékenységet a korábbinál jóval magasabb szintre emelte. Ezt jól láttuk az 5-6. számú ábrákon.
2. Másrészt lecsökkentette a foglalkoztatás volumenét, valamint az általános hatékonyságot és a tényező termelékenységet.¹⁹

9.számú ábra

Forrás: EU SME DATABASE. Az ábrát összeállítottuk négy évre, 2005-re, 2007-re, 2011-re és 2014-re. Több év vizsgálata alapján bizonyítható, hogy ezekben az adatokban rendkívül nagy a stabilitás. Nagyon nagy változásnak kell bekövetkeznie ahhoz, hogy az átlagos vállalatméretben nagyságrendi változás álljon be, és ez csak hosszú távon bontakozhat ki. Ezért elég egy év ábráját bemutatni. Azért esett 2011-re a választásom, mert erre az évre állt rendelkezésre a legnagyobb hibamentes adatkör. Az „U” alakú trendvonalat az ábrába szabadkézzel rajzoltam be.

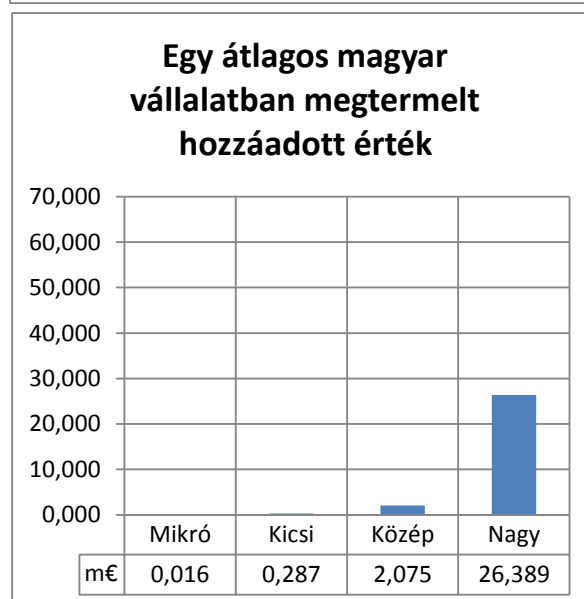
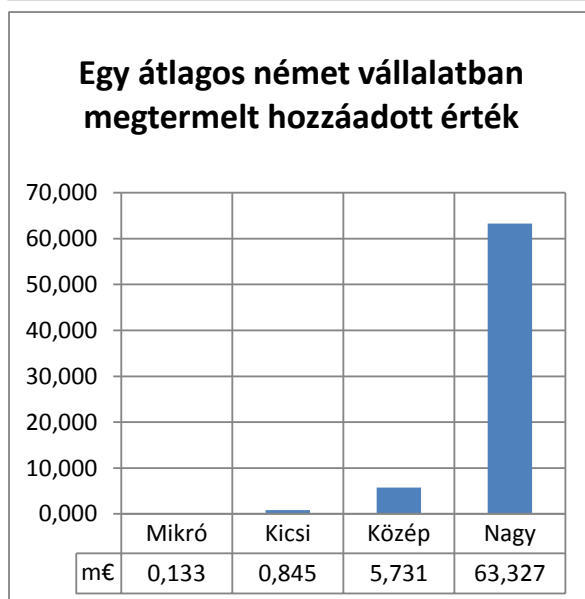
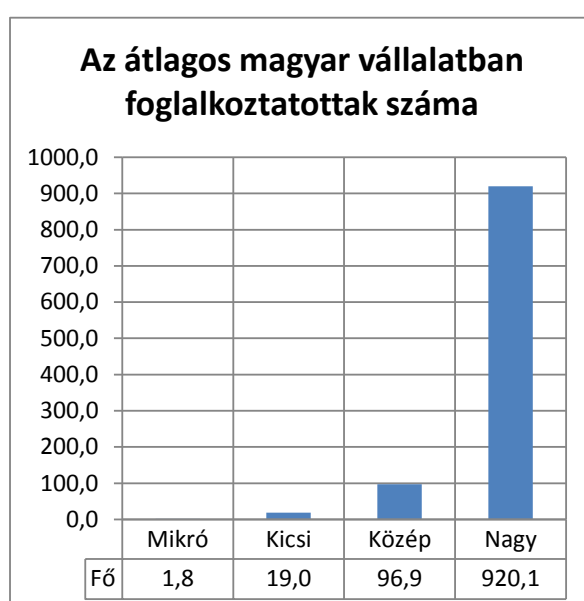
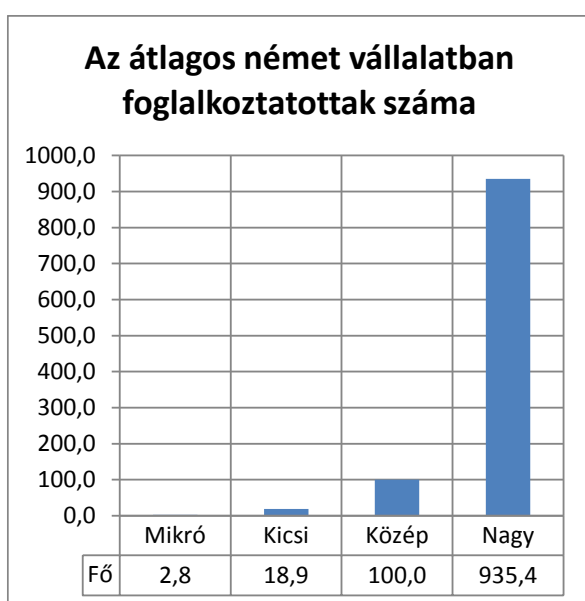
¹⁸ Idősorban nézve a román, a bolgár és a balti országok vállalat mérete az alacsonyabb méretű magánvállalkozások számának növekedése miatt folyamatosan csökken, míg a visegrádi országok vállalatmérete konstans.

¹⁹ A vállalatméret és a hatékonyság kapcsolatát alaposan körbejárja a Reszegi – Juhász tanulmány (2014). Abban igazuk van, hogy ez a szabály nem abszolút. Vannak nagyobb vállalatok, melyek kevésbé hatékonyak, mint jó néhány kisebb. A szabály azonban sztochasztikusan és különösen az átlagok szintjén igaz.

Számos hazai és nemzetközi elemzés azt mutatja, hogy a vállalatméret és a tényezőhatékonyság szoros összefüggésben van. A 10. számú ábra alapján belátható, hogy a növekvő skáláhozadék következtében egy nagyobb vállalatkategória hatékonyabban termel, mint egy kisebb, függetlenül attól, hogy magyar, vagy német. A német vállalatok ugyan sokkal hatékonyabban termelik a hozzáadott értéket, de ez a nagyobb hatékonyság Németországban is ugrásszerűen nő, ahogy a vállalatkategória nő. Alacsonyabb szinten ez az ugrásszerű hatékonyságnövekedés a magyar vállalatkategóriák között is megvan.

10. számú ábra

A foglalkoztatottak száma és megtermelt hozzáadott érték a magyar és német vállalatokban 2011-ben

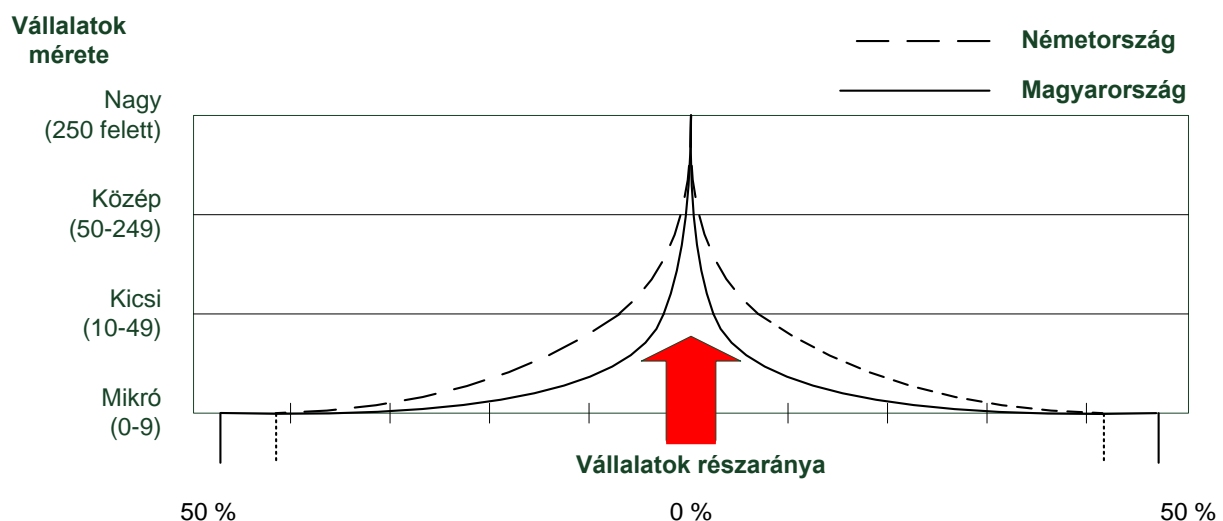
Forrás: EU SME DATABASE

Véleményem szerint az 1. számú ábrán a rendszerváltás után megfigyelt ütemlassulás oka a vállalatszerkezet lebomlásában keresendő. **Ez a nagyobb vállalatok súlyának csökkenését és a kisebb méretű vállalatok súlyának növekedését jelentette.** Ez csökkentette a vállalati skálahozadékot és lelassította a növekedési ütemet. Ezt a kijelentésemet a későbbiekben még bizonyítom.

2011-ben adataink szerint Magyarországon a vállalatok 91,4 százaléka mikró vállalkozás, 7,1 százaléka kisvállalkozás, 1,3 százaléka a közepes méretű vállalkozás és 0,2 százaléka (kb. 860) a nagyvállalat. Németországban – a fejlett országok többségéhez hasonlóan – ugyanezek az arányok a következők: 83 százalékuk mikró, 14 százalékuk kicsi, 2,5 százalékuk közepes és 0,5 százalékuk nagyvállalat. Egy korszerű vállalatszerkezet, ahogy azt a 11. ábrán ábrázoltuk, elsősorban középen, a piramis törzsében erős és alul kevésbé lapos. Ebből adódik egy kritika és egy fejlesztési irány: a magyar vállalatszerkezet erőtlen, **növelni kell a magyar vállalatok piramisát, de nem változtatlan szerkezetben, hanem „törzsét vastagítva”.** A túlzottan szétterülő mikró alapzatból a növekedésre képeseket fel kell emelni a kis és közép szintre, ezzel erősítve az építmény törzsét. Közülük néhány majd a nagyvállalati kört is bővíteni fogja.

11.számú ábra

A magyar és a német vállalati piramis összehasonlítása - 2011

Forrás: EU SME DATABASE

Egy ilyen jellegű strukturális elmozdulás a foglalkoztatásra is pozitívan hatna. A 10. számú ábra egyértelműen jelzi, hogy a nagyobb vállalatkategóriák több létszámot foglalkoztatnak. Egy ilyen szerkezeti elmozdulással együtt járó nagyobb GDP növekedés nagyobb elsődleges foglalkoztatást generálna. Ezt az 1. számú táblázatban bemutatott vállalati modellünkkel be is bizonyíthatjuk.

A mikróvállalkozások számának növelése sem hozzáadott értékben, sem a foglalkoztatottak számában nem jelent hatékony utat. Egy szétaprózódó, az erőforrásait hatékonyan koncentrálni nem tudó struktúra csak átmeneti megoldást jelenthet egy hosszútávú megújulási folyamatban. Értelme csak egy vállalati újrakoncentrációnak van. Ennek hatását három előrejelzéssel mutatom be.

Vállalati modellünkkel kiszámoljuk a következőket:

1. Miként alakul a GDP növekedése és a foglalkoztatás, ha a vállalatok száma a múltbeli trendek szerint alakul és változatlan marad a vállalati struktúra? – Első előrejelzés.
2. Második alkalommal megnézzük, hogy miképpen alakulna a GDP és a foglalkoztatás, ha ugyanilyen vállalatszám növekedés mellett Magyarország a német vállalati struktúrával termelne? – Második előrejelzés.
3. Végezetül nézzük meg mindezt egy szerényebb vállalati struktúraátalakulás mellett – Harmadik előrejelzés.

Az előrejelzések kvantifikálásához még néhány további feltételezésre van szükségem. Az egyes előrejelzésekhez a következő vállalat szerkezeteket rendelem (2. számú táblázat):

2.számú táblázat

Az egyes előrejelzésekhez tartozó vállalati szerkezet

		Hungarian enterprise structure	German enterprise structure	Modestly concentrating enterprise structure
		1. forecast	2. forecast	3. forecast
		H	D	X
1	Micro	92,4	83,0	90,0
2	Small	6,1	12,0	7,0
3	Medium	1,3	4,8	2,8
5	Big	0,2	0,2	0,2
5	Total	100,0	100,0	100,0

Ausztria megfelelő számai 2014-ban 87.0, 10.8, 2.0, 0.2. Ennek elérése 2020-ig túlzott követelményeket támasztana a magyar gazdaság számára. Ezért választottam ennél kevésbé feszítő struktúraátalakítási célkitűzéseket.

Mivel fokozottan odafigyelünk a külföldre távozó munkavállalók, illetve a közmunkások számára, fel kell állítani mindkét kategóriára egy függvényt, amely ezen kategóriák létszámát a létrejövő elsődleges munkahelyek számában határozza meg. Ha több elsődleges munkahely jön létre, akkor kevesebb honfitársunknak kell külföldön szerencsét próbálni, illetve kevesebb embert kell közmunkával segíyezni. Ilyen függvényeket statisztikailag megalapozni ma Magyarországon lehetetlen, hiszen még csak most indult meg a külföldre áramlás, illetve most indította be a kormány a közmunka programot. Szinte lehetetlen megjósolni, hogy ez a két folyamat milyen mértékben bontakozik ki. Így ez a két függvény egyelőre hipotetikus, azonban a számítások végeredményét nem torzíthatják el. Az minden bizonnyal igaz lesz, hogy ha az elsődleges munkahelyek száma jelentősen nő, akkor mindkét másik folyamat lelassul. Ezt a két függvényt tartalmazza a 3. számú táblázat.

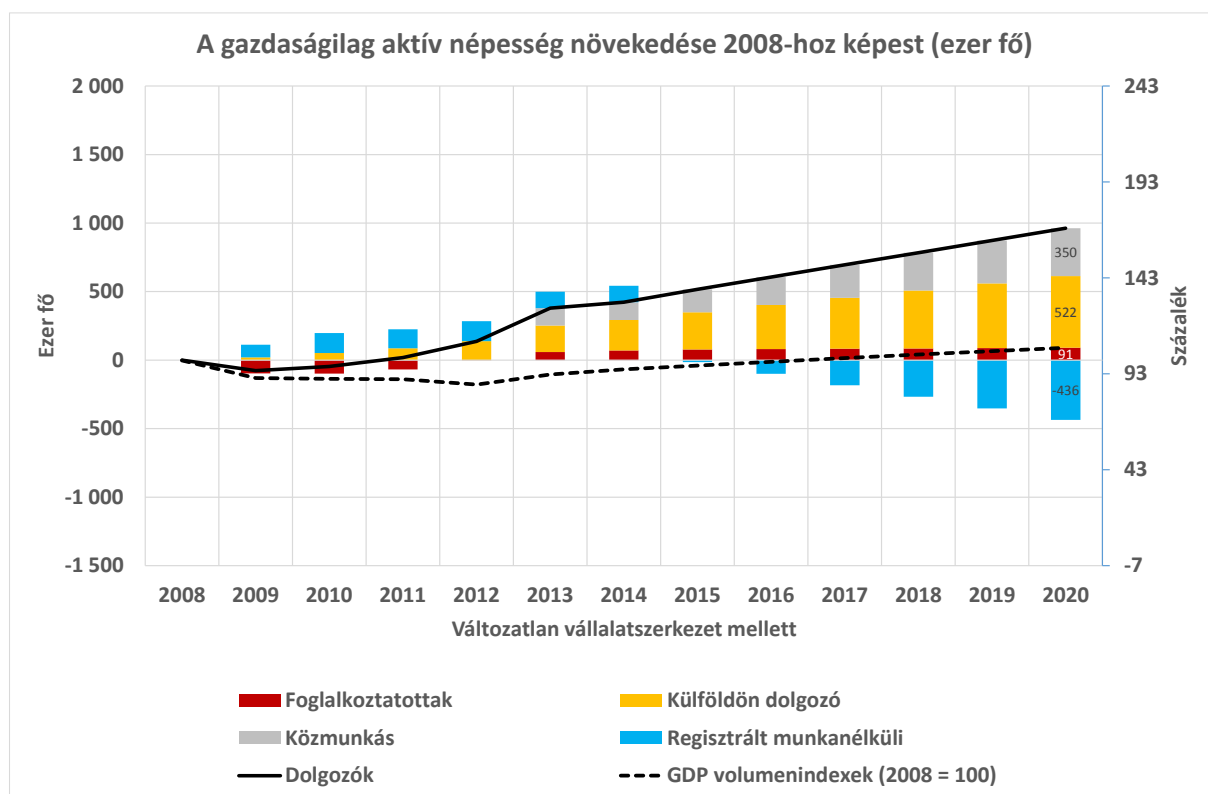
Ahhoz, hogy a folyó áras kategóriákkal dolgozó vállalati modellből GDP volumenindexekhez jussunk, még egy feltételezéssel élni kell, nevezetesen azzal, hogy mekkora lesz a tervezett infláció. A magyar kormány ennek ezt az utóbbi években sikerült leszorítani. Így azt feltételezzük, hogy 2020-ig az infláció évi átlagban 1-3 % körül fog alakulni.

3.számú táblázat

A külföldre távozók és a közmunkások száma a foglalkoztatás növekedés függvényében

	Az elsődleges munkahelyek növekménye 2008-hoz képest (ezer fő)	Külföldön dolgozók 2020 évi állománya (ezer fő)	Közmunkások 2020 évi állománya (ezer fő)
1. osztályköz	0	600	350
2. osztályköz	100	500	300
3. osztályköz	200	400	250
4. osztályköz	300	300	200
5. osztályköz	400	200	150
6. osztályköz	500	100	100

12.számú ábra

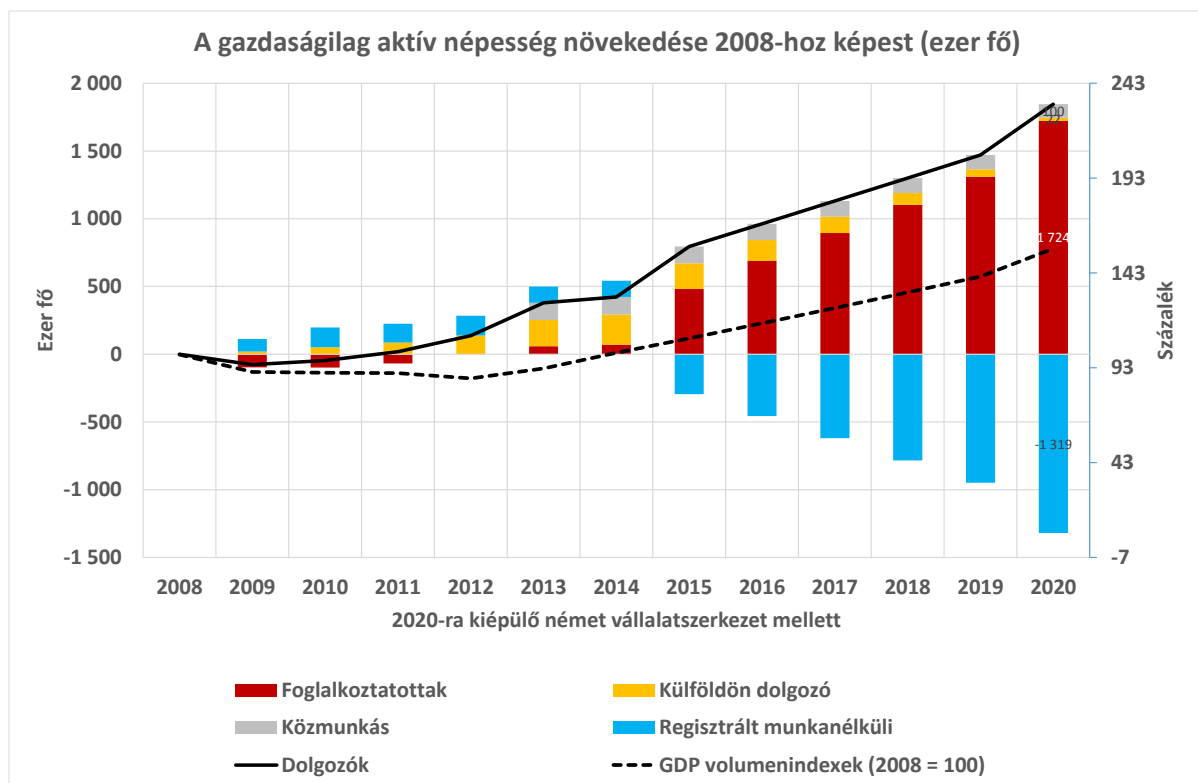
Forrás: az ismertett vállalati modell számításai

A 2-es és 3-as táblázatok feltételezéseivel már a számítások az 1. számú táblázatban lévő vállalati modellel elvégezhetők. A vállalatok számát, a létszám fajlagosokat és a hozzáadott érték termelési fajlagosokat a 2008-2013-as időszak trendje szerint növeljük, majd a részarányokat úgy változtatjuk, hogy 2020-ra elérjük az adott előrejelzés által megcélzott struktúrát. Ekkor az aktuális évek vállalatszámra és fajlagosainak szorzata konstans háztartási GDP termelés mellett meghatározza az előrejelzett GDP-t, foglalkoztatást, külföldön dolgozók számát és közmunkás létszámot.

Az 1. változat szerinti előrejelzést láthatjuk a 12. számú ábrán. A foglalkoztatottak, a külföldön dolgozók, a közmunkások és a dolgozók, valamint a munkanélküliek együttes létszámát a baloldali tengelyen olvashatjuk le. A GDP változatlan áras növekedési indexeit 2008-hoz képest a jobb oldali tengelyen látjuk. Az ábra üzenete a következő: ha a vállalatok száma az elmúlt 5 év trendje szerint változik, és nem változik a vállalatok összetétele, akkor 2020-ig a GDP átlagosan évi 2 százalékkal fog nőni és 2020-ban alig lesz magasabb a 2008 évinél. Mindössze 91 ezer új munkahely fog létrejönni az elsődleges vállalati szférában. A külföldi munkavállalók száma 520 ezer fő körül várható és 350 ezer közmunkást kell segíyezni ebben a szerencsétlen formában.

Itt kell visszatérnem egy korábbi ígéretemre. Az 1. számú ábra elemzésénél jeleztem, hogy „a valós növekedés pályája valahol az 1. változat nulla növekedése és a 2. változat szerinti növekedés között lesz”. Nos, ennek a megállapításnak ez a modellszámítás jelenti az alapját.

13.számú ábra

Forrás: az ismertetett vállalati modell számításai

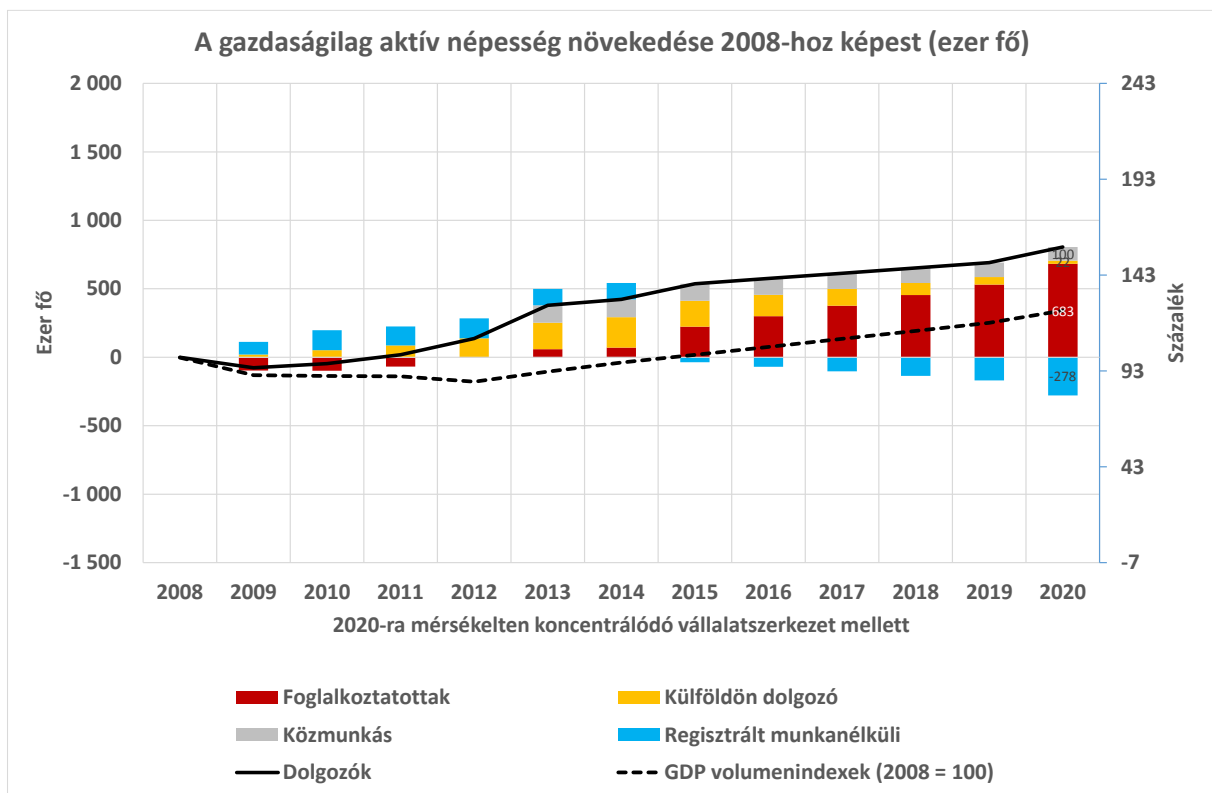
A második előrejelzést mutatja a 13. számú ábra. Üzenetét a következőképpen foglalhatjuk össze: ha a vállalatok száma az elmúlt 5 év trendje szerint változik, de az összetételük a német vállalati összetétel szerint alakul át 2020-ra, akkor 2020-ig a GDP átlagosan évi 7.7 százalékkal fog nőni és 2020-ban 50 százalékkal lesz magasabb a 2008-as értéknél. 1,7 millió új munkahely fog létrejönni az elsődleges

vállalati szférában. A külföldön munkavállalók száma a tanulókra és az átmenetileg külföldön tartózkodókra csökken és a közmunkások száma is visszaszorul. A közmunka arra fog szolgálni, amire kitalálták: a leszakadók viszonylag kis számának foglalkoztatási formája marad.

A 14. ábra ábrázolja a 3. előrejelzést. Számunkra a következőket mondja: Ha a vállalatok száma az elmúlt 5 év trendje szerint változik, és a közép méretű vállalatok súlya mérsékelten megnő, akkor 2020-ig a GDP átlagosan évi 4 százalékkal fog nőni és 2020-ban 30 százalékkal lesz magasabb a 2008-as értéknél. 680 ezer új munkahely fog létrejönni az elsődleges vállalati szférában. A külföldi munkavállalók száma a tanulókra és az átmenetileg külföldön tartózkodókra csökken, míg a közmunka a mainál szerényebb mértékűre zsugorodik vissza.

Alighanem a modellszámítások egyértelműen bizonyítják, hogy a vállalatok extenzív bővítése – erőteljesen növekvő vállalatszám változatlan és vállalati szerkezet mellett – sehova sem vezet, míg a vállalatoknak egy olyan koncentrálódása, mely a közép méretű vállalatok súlyának néhány százalékos megerősödését jelenti, már szinte megoldaná a foglalkoztatási gondjainkat.

14.számú ábra

Forrás: az ismertetett vállalati modell számításai

A modellszámítások azt is alátámasztják, hogy a vállalatszerkezet és a GDP növekedési üteme összefügg. Minél alacsonyabb a nagyobb méretű vállalatok súlya egy vállalatszerkezetben, annál alacsonyabb a GDP növekedési üteme és megfordítva. Gazdasági nehézségeink fő forrása tehát az, hogy vállalataink nem akarnak, vagy nem tudnak nőni. Innen az válik a legfontosabb kérdéssé, hogy miért ilyen stabil, miért ilyen változatlan a magyar vállalati szerkezet és miért nem indul be a vállalatkoncentráció. De ez már egy újabb történet.

Referenciák

1. AMECO, az EUROSTAAT adatbázisa
2. AUBERT, J.-E. [2010]: Innovation Policy. A Guide for Developing Countries. The World Bank, Washington, D.C.
3. ACEMOGLU, Daron – ROBINSON, A. James [2013]: Miért buknak el nemzetek, A hatalom, a jólét és a szegénység eredete, HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2013, 502. old.
4. ARTNER Annamária [2014]: Tőke, munka és válság a globalizáció korában, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2014, 312. old.
5. BEREND T. Iván [1999]: Central and Eastern Europe 1944-1993: Detour from the Periphery to the Periphery, Cambridge University Press, Electronic Edition, 1999, 381 old. (Magyarul: Terelőúton, Közép és Kelet-Európa, 1944-1990, Budapest, Vince kiadó, 1999.)
6. BERG, Matthew – HARTLEY Brian – RICHTERS Oliver [2015]: A stock-flow consistent input-output model with applications to energy price shocks, interest rates, and heat emissions, New Journal of Physics, 20 January, 2015, 21 p.
7. BEVEREN, Ilke van [2010]: Total Factor Productivity estimation: a practical review, Journal of Economic Surveys (2010) Blackwell Publishing Ltd. 9600 Garsington Road, Oxford OX4 2Dq, UK and 350 Main Street, Malden, MA 02148, USA. 38. p.
8. BODA György [2008]: A tudástőke kialakulása és hatása a vállalati menedzsmentre, Információs Társadalomért Alapítvány, Budapest, 2008, 101 old.
9. BODA György – Virág Imre [2010]: Ütemvakság, Közgazdasági Szemle, 2010, X. szám
10. DEJUAN, Oscar [2010]: Structural Dynamics from Clakesch Approach, Paper Presented to 18th International Input-Output Conference, Sydney, 20-25 June, 2010, 16 p.
11. Economist szerkesztőségi cikkek [2012]: Small is not beautiful Why small firms are less wonderful than you think, 2012.03.08. 16:17, and Decline and small Small firms are a big problem for Europe's periphery, 2012.03.08. 16:18
12. Edvinsson, L - Malone M.S [1997]: Intellectual Capital, Harper Business, 1997, 223 p.
13. EU SME DATABASE
14. HALMAI Péter [2015]: Az európai növekedési potenciál eróziója és válsága, Budapest, Közgazdasági szemle, 2015, április (379-414. o.)
15. HÁMORI Balázs – SZABÓ Katalin [2012]: Innovációs verseny, Esélyek és korlátok, Budapest, Aula Könyvkiadó Kft, 2012
16. JÁNOSSY Ferenc [1975]: A gazdasági fejlődés trendvonaláról, Magvető könyvkiadó, Budapest, 1975, 388. old.
17. Keen, Steve [2010]: A dynamic monetary multi sectoral model of production, www.debtdeflation.com/blogs, University of Western Sydney, 29 p.
18. KENNEDY, Paul [1992]: A nagyhatalmak tündöklése és bukása, gazdasági változások és katonai konfliktusok 1500 – 2000, Akadémiai kiadó, Budapest, 1992, 688. old.
19. LUKÁCS Edit [2012]: A magyar kisvállalkozások tipizálásának lehetőségei az elmúlt évtized hazai kutatásainak tükrében, Vezetéstudomány, 2012, Különszám.
20. Magyarország nemzeti számlái, 1995-2013, KSH, 2014 november
21. MONG Attila [2012]: Kádár Hitele, A magyar államadóság története, Libri Kiadó, Budapest, 2012
22. MUNKAERŐPIACI TÜKÖR 2013, Szerkesztette FAZEKAS Károly NEUMANN László, MTA Közgazdasági- és Regionális Tudományi Kutató- Központ Közgazdaság-Tudományi Intézet, Országos Foglalkoztatási Közhasznú Nonprofit KFT. Budapest, 2014

23. OPLATKA András [2014]: Németh Miklós, „Mert ez az ország érdeke”, Helikon Könyvkiadó, Budapest, 2014, 435. old.
24. PALÓCZ Éva [2010]: Hallgat a felszín – fecseg a mély. Egy elhanyagolt szegmens a gyorsan növekvő KKV. A gyorsan növekvő magyar kis- és középvállalatok a gazdaság motorjai. Közgazdasági Szemle, 2010. LVII. évf. április
25. PAPANÉK Gábor [2010]: A gyorsan növekvő magyar kis- és középvállalatok a gazdaság motorjai, Közgazdasági Szemle, LVII. évf., 2010. április (354–370. o.)
26. PAPP Bence [2015]: A munkaerő-piaci bizonytalanság hatása a közszféra és a versenyszféra közötti bérkülönbségekre, Közgazdasági Szemle, 2015. Május, 473-501. old.
27. Pitti Zoltán [2010]: Gazdasági teljesítmények kontra társadalmi elvárások 20 év után, Napvilág kiadó, Budapest, 2010
28. Pitti Zoltán [2012]: A hazai gazdaság fejlődésének tulajdonosfüggő jellemzői. Európai Tükör, MEH folyóirat, 1. szám.
29. Pitti Zoltán [2012]: A gazdasági teljesítmények vállalászási méretfüggő jellemzői Magyarországon Közgazdász, a TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0005. sz. kutatási projekt keretében készült tanulmány
30. Pitti Zoltán [2010]: A hazai vállalkozások demográfiai, teljesítményi és eredményességi jellemzői a 2000-2007. évi innovációs gyakorlat és K+F teljesítmények tükrében, Budapesti Corvinus Egyetem tanulmánya, Kutatási összefoglaló, Készült „A vállalati K+F ráfordítások ösztönzésének lehetőségei” tárgyú, a Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal által irányított kutatási program keretében.
31. Pitti Zoltán [2010]: Gazdasági kórkép alulnézetből, VEZETÉSTUDOMÁNY 2 XLI. ÉVF. 2010. 6. és 9. SZÁM / ISSN 0133-0179
32. Pitti Zoltán [2012]: Gazdasági teljesítmények tulajdonosfüggő jellemzői Magyarországon (kézirat)
33. RESZEGI László – JUHÁSZ Péter: A vállalati teljesítmény nyomában, Budapest, Alinea Kiadó, 2014, 335 old.
34. ROMÁN Zoltán [2006]: A kis- és középvállalatok és a vállalkozások statisztikai helyzete. 2006. Gazdaság és statisztika, 17.56
35. SVEIBY, Karl Erik [2001]: Szervezetek új gazdagsága: a menedzselt tudás, Budapest, KJK KERSZÖV Kiadó, 2001, 291. p.
36. SYVERSON, Chad [2011]: What Determines Productivity, Journal of Economic Literature, 2011, 49:2, 326-365.
37. Társasági adóbevallások adatbázisa, NAV
38. TÖMPE István [2015]: Az elíttek árulása, Noran Libro, Budapest, 2015, 453. old.
39. SCHUMPETER, Joseph A. [1934]: A gazdasági fejlődés elmélete, Vizsgálódás a vállalkozói profitról, a tőkéről, a hitelről, a kamatról és a konjunktúraciklusokról; Közgazdasági és jogi könyvkiadó, Budapest, 1980, 320 old.
40. YIFU – LIN, Justin – FANG CAI – ZHOU LI [2008]: The China Miracle, Development Strategy and Economic Reform, The Chinese University Press, Hong Kong, 2008, 387 old. 484. old.